

Aportacións do mariño Ignacio Fernández Flórez

O DEBATE SOBRE A EXPLOTACIÓN DOS RECURSOS, O CASO DA SARDIÑA

Por Xosé A. Fraga Vázquez

A explotación dos recursos naturais, a súa correcta utilización e a necesidade da conservación, é un vello tema, sempre de actualidade. Na Galiza do século XIX un autor moi pouco coñecido, o mariño Ignacio Fernández Flórez, tomou parte activa no importante debate sobre a pesca da sardiña.

A explotación dos recursos mariños, particularmente pesqueiros, era un elemento básico da economía e vida social na Galiza da segunda metade do século XIX, etapa caracterizada pola expansión do sector. Xan Carmona, en diversos traballos, salientou esa importancia do sector pesqueiro e doutros próximos, nomeadamente a conserva da sardiña e salgado, mesmo como posíbel punto de arranque dun agromar capitalista.

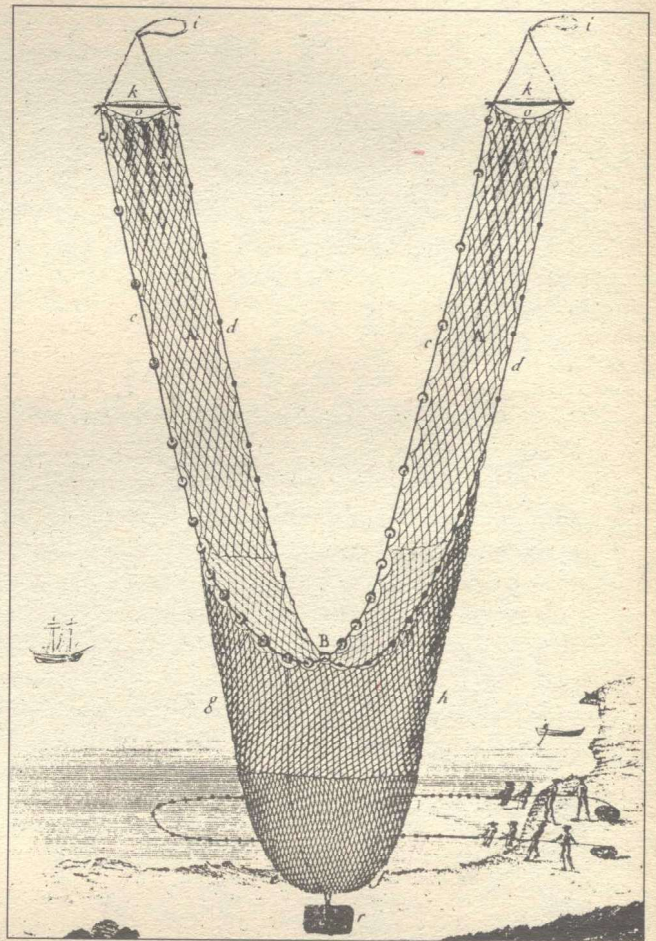
A comparación con outras zonas do Estado revela a posición de vangarda da explotación pesqueira galega; desa pesca, a da sardiña ocupaba un lugar de privilexio. No ano 1881, nas rias galegas realizábase o 63,20% do total da pesca da sardiña no Estado, que fornecía de abundante materia prima ás numerosas fábricas de conservas; esta situación víuse beneficiada pola crise bretona deses anos, na que a industria punta no sector mundial da conserva da sardiña atopouse co grave problema de falta deste peixe nas súas augas.

OS ELEMENTOS DA POLEMICA: ARTES E VEDA

A explotación desa grande riqueza non estaba exenta de problemas e polémicas; entre estes conflitos, dos que algúns xa viñan do século XVIII, salientában o das artes a utilizar, o estancó do sal, as vedas, a conservación do equilibrio natural, etc., cuestións que adoitaban agachar unha loita de intereses. Unha cuestión central era a denominada liberdade de pesca; en xeral era un debate sobre as artes a usar e a época axeitada, sobre os límites aos que a pesca debía estar sometida para preservar a explotación.

A opinión xeral máis admitida, liberdade de pesca sen danar a preservación da especie, semella razoábel pero só

Os coñecimentos empíricos derivados das observacións das xentes do mar vian-se afectados polas presións das industrias conserveiras. O resultado era unha elevada confusión sobre o ciclo vital da Sardiña.

enunciaba o tema e tiña unha validez xeral; á hora de concretar algo era preciso abordar problemas técnicos, que afectaban á Bioloxía das especies explotadas, coñecer se eran sedentárias ou de paso, época de desove, etc., para fixar unha regulamentación que permitira combinar a explotación e mantimento do recurso, a súa conservación.

O certo é que a lexislación da época era bastante heteroxénea, dispoñendo variedade de artes e épocas de veda nas distintas zonas do litoral galego, que non sempre eran cumpridas. Perante a ausencia de estudos científicos axeitados e/ou centros de seguimento específicos, a base para esas disposicións ficaba no empirismo, nas apreciacións dos pescadores, recollidas das observacións efectuadas en moitos anos; a isto había que sumar as presións exercidas polos fomentadores, interesados nunha pesca sen limitacións. Polo que afecta á sardiña, o habitual era manter a veda entre agosto e febreiro, o que afectaba ao ritmo e intensidade das capturas e da actividade das fábricas de conserva.

As observacións da xente do mar, e persoas interesadas, tiñan unha longa historia. Durante todo o século XIX, o máis característico é atopar unha grande heteroxeneidade de opinións, que variaban, mesmo, segundo o punto que consideremos do litoral. Había coincidencia na importancia de coñecer a dinámica do recurso, cuestión que, hoxe sabemos, posúe unha complexidade maior da suposta, pero, en calquer caso, os medios utilizados eran claramente insuficientes e inaxeitados.

O resultado era que había unha elevada confusión sobre o ciclo vital da sardiña; esta cuestión biolóxica tiña fondas consecuencias, pois había acordo en que se a sardiña era unha especie de paso polas costas galegas, non tiña sentido coidar a intensidade da pesca, e procedía explotar o recurso ao máximo, pois non se poñería en perigo a súa existencia e, senón se facía na Galiza, faríano noutros lugares, dado o seu carácter emigrante; pola contra, se a especie era sedentaria, supúñase que un esforzo de pesca excesivo e indiscriminado podería afectar ao seu futuro, sendo preciso delimitar unha veda e, mesmo, as artes a utilizar.

AS APORTACIONES DE IGNACIO FERNANDEZ FLOREZ

Un dos autores que mantivo unha continuada atención ao tema, desde a súa condición de afezoado, foi o tenente de navío Ignacio Fernández Flórez, quen escribe, desde Arousa, sobre a emigración da sardiña defendendo a persistencia da veda (FERNANDEZ FLOREZ, 1885). Publicaría entre outros, uns *Estudios biológicos* (FERNANDEZ FLOREZ, 1887), nos que recolle diversas informacións sobre especies mariñas; no traballo fai referencia aos estudos mariños en Gran Bretaña e a Franza; parte da crise da pesca

Fernández Florez defendeu a persistencia da veda alá polo 1885, facendo fincapé na necesidade de coñecer o ciclo vital da sardiña

bretona e reseña diversas iniciativas para ilustrar o que considera un necesario impulso científico, biolóxico da explotación pesqueira; maniféstase en desacordo coa tese dos que relacionaban a distribución da sardiña e a alimentación; segundo a información que Flórez recolleu, directa e indirectamente, expón datos da alimentación e non se pronuncia sobre o factor determinante para o espallamento do peixe.

Os traballos deste autor teñen un carácter bastante elemental, empiristas, baseados nas observacións propias e dos pescadores sobre a dispersión de distintas especies de peixes, hábitos, desenvolvemento, etc... As posicións de Fernández Flórez lembran as dos mariños formados na Estación de Bioloxía Mariña de Nápoles (Anglada, Borja, Navarrete,...), que tamén prestaron especial atención ao mar galego, á explotación pesqueira e solicitaban a creación de diversos centros de investigación mariña nas costas da Península.

O interese de Fernández Flórez polo tema amósase no seguimento que realiza dos dous Congresos de Pesca. No ano 1885, e fronte aos múltiples problemas da Pesca, ten lugar o que será primeiro Congreso de Pesca no Estado español, organizado pola *Sociedad Económica de Amigos del País de Santiago*. A *Revista de Pesca Marítima* recolle o artigo do noso mariño, *La libertad de pesca y el Congreso de Galicia*. Entre o 22 e o 31 de xullo de 1886 celébrase en Santiago o segundo Congreso de Agricultura y Pesca; Fernández Flórez relata, desde as páxinas de *La Voz de Galicia*, o debate sobre explotación da sardiña, que, remitido á necesidade de coñecer o seu ciclo vital, é asignado como tema de estudo para o "futuro" instituto biolóxico; eloxia a intervención do médico e catedrático Luis Rodríguez Seoane, quen manifestaba, que non abundaba coas observacións existentes para decidir se a sardiña era especie de paso ou non.

Asemade, Ignacio Fernández Flórez colaborou con Carús Falcón no seu libro *Los Misterios de la Naturaleza. Investigaciones sobre el Microplakton de la Ría de Arosa* (CARUS FALCON, 1903); é o autor dunha carta xeográfica da ría de Arousa que acompañaba ao texto.

Para rematar diremos que fronte á lamentábel ausencia na Galiza do século XIX de centros científicos axeitados e de especialistas no estudo da Bioloxía mariña, debemos salientar e eloxiar o labor e o interese de persoas como Fernández Flórez, que, limitados nas súas posibilidades de estudo, realizaban observacións, preocupábanse polos recursos e urxían a necesidade de dotar ao país do laboratorio mariño preciso.

BIBLIOGRAFIA

- CARUS FALCON, R. (1903). *Lôs misterios de la Naturaleza. Investigaciones sobre el microplakton de la Ría de Arosa*. A Coruña, Impr.Ferrer, 175 pp, XIV 1ms.
- FERNANDEZ FLOREZ, I. (1885). La emigración de la sardina. *Revista de Pesca Marítima*, 1:81.
- FERNANDEZ FLOREZ, I. (1887). Estudios biológicos. *Revista de Pesca Marítima*, 3:214-217. ■